

МАРГАРЫТА ЛАТЫШКЕВІЧ

Ваўкалакі

Неагатычны раман

Латышкевіч Маргарыта нарадзілася 19 студзеня 1989 года ў Брэсце. Скончыла філалагічны факультэт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, працягвала навучанне ў магістратуры і аспірантуры. Працуе ў галіне наратыву камп'ютарных гульняў, жыве ў горадзе Нові Сад (Сербія). Піша вершы і прозу. Актыўна развіваецца ў жанры міфалагічнага фэнтэзі. Аўтар кніг вершаў «Пультс навалініц», «Там, дзе сэрца», кніг прозы «Яблыкi», «Наш дом», «Уласны крыж», «Лісiны перстенец», «Муры, Том і дырыжаблiк», «Вершнікі на дарозе». Лаўрэат Нацыянальнай літаратурнай прэміі Беларусі.

.....

Як у нязнаны свет акно,
Ляжыць, халоднае, яно,
Жыццё сабою адбівае
І ўсё, што згінула даўно,
У цёмнай глыбіні хавае.

Максім Багдановіч. Возера

1

Сядзіба была старая, абкружаная чорнымі лістоўніцамі. Драўляны дом у два паверхі, з ганкам і пузатымі калонамі, патанаў у трохі запушчаным парку. За домам уніз па алеі расцякалася чорнае ад глыбіні возера, у якое сыходзілі каменныя прыступкі, абсыпаныя сухой да звону лістотай.

У доме жыў голас старога гадзінніка, цьмяныя адбіткі ў падслепаватых люстрах у пазалочаных рамах. Пазалота была бачная і на мэблі, спрэс цяжкой, старасвецкай, як кажуць. Адно пазалота была бляклай і амаль сцёртай, і ва ўсёй абстаноўцы, у саміх сценах праступала, патроху, але ўпэўнена, галеча.

Пан Лінкоўскі, як і ягоны бацька да яго, як і ягоны дзед, болей умеў прыгожа растрочваць грошы, чым іх нажываць. Маёнтак, што некалі быў адным з самых удалых на ўсім Паазер'і, цяпер ледзь даваў прыбытак. І таго не хапала, бо, як меркаваў пан Лінкоўскі, сям'я мусіла жыць прыстойна, не горш за суседзяў, адпаведна свайму высокаму паходжанню. А радавод Лінкоўскіх сягаў уладароў Вялікага Княства — ясная рэч, дзе тут эканоміць. Вялікія князі ж не эканомілі.

Праўда, колішнім князям не трэба было сваё княжае паходжанне пацвярджаць у вачах суровых чыноўнікаў. А пан Лінкоўскі мусіў. І пацвердзіў—такі. А таму, можна сказаць, быў болей арыстакратычным за сваіх непацверджаных імперскімі кнігамі продкаў. Ёсць чым ганарыцца.

А таму ў Лінкоўшчыне балявалі і танчылі, пілі і елі. Тыя, хто еў і піў, славілі імя Лінкоўскіх, а адзін з суседзяў, што захапляўся вершаваннем, нават склаў панегірык

для гасціннага гаспадара. Панегірык, праўда, быў кепскім перакладам з французскай, але пан Лінкоўскі сам чытаў мала, а таму ганарыўся. Паэта, беззямельнага шляхціца, напайлі так, што той ледзь мог варочаць языком, і з тае пары за панам Лінкоўскім замацавалася рэпутацыя мецэната і прыхільніка мастацтваў.

Дзіўная слава для ваколіцы, па якой не так даўно пранеслася навала напалеонаўскай вайны. Родны брат пана Лінкоўскага загінуў, змагаючыся разам з расійскай арміяй, а швагер мусіў збегчы пасля паразы Напалеона, бо насіў французскі мундзір, і згінуў дзесьці ў Еўропе.

А пан Лінкоўскі застаўся і цяпер, праз чатыры гады пасля вайны, зрабіўся мецэнатам, душою ваколіцы, найгасцінейшым гаспадаром. «Надёжный местный элемент, хоть и поляк», — пісалі пра яго ў таемных справаздачах прызначаныя Імперыяй чыноўнікі. Зрэшты, Лінкоўскі не быў палякам, як і большасць ягоных шляхціцаў-сабутэльнікаў. Але ў справаздачах пра гэта не пісалі.

У гасціннасці Лінкоўскага, калі падумаць, было і рацыянальнае зерне. На баляванні ў Лінкоўшчыне завітвалі і чыноўнікі, тыя самыя, што мусілі весці нагляд за ненадзейнымі мясцовымі. Келіх-другі віна — і надзейнасць Лінкоўскага ў іхніх вачах павышалася, завязваліся карысныя сувязі, якія раз-пораз можна было і выкарыстаць, аспрэчваючы мяжу з меней зможным суседам. На баляваннях, праўда, такія вось важныя знаёмцы трымаліся асобна, разглядаючы рэшту гасцей трохі звысоку. Але за сталом з дамашнімі каўбасамі, вяндлінай ды шынкай, з блінамі з мачанкай, якую асабліва славілася Лінкоўшчына, — карацей, за сталом фанабэры ў такіх гасцей меншала, і яны нават пачыналі падпяваць мясцовым застольным песням.

Шчыра сказаць, выгода Лінкоўскаму частаваць гэтых маладых (і немаладых) гадаванцаў імперскай канцылярыі была не толькі ў паслугах, якія пасля можна было б спагнаць з іх. Але і ў тым, што род Лінкоўскіх, які ішоў ад князя Карыбута, працягвала толькі ягоная дачка.

Соф'і споўнілася дзевятнаццаць, і вырасла яна бледнаю рамантычнай мамзэлю, мала зацікаўленай у баляваннях і танцах. Болей за ўсё яна бавіла час у дзедавым кабінце, дзе месцілася некалькі паліцаў з кнігамі, перачытанымі па некалькі разоў, ды ў сваім светлым пакоі пад самым дахам. Светла-русыя косы, падколатыя над вушамі, светлая скура з лёгкім рабаціннем, светла-блакітныя вочы, тонкі стан ды задуменны твар — усё гэта мала было падобна на жарсны «італьянскі» тыпаж чарнавокай красуні, што лічыўся тады эталонам. Можа, таму жаніхоў у доме Лінкоўскіх не вялося — апроч пары нікчэмных шукальнікаў пасагу. Тых пан Лінкоўскі пазбавіўся ўласнаручна, заціснуўшы дубец у моцным яшчэ кулаку.

Соф'я праз адсутнасць жаніхоў не бедавала. Ёй ставала працы ў садзе ды па хатняй гаспадарцы, якой з часам толькі большала. Бо, нягледзячы на ўсе амбіцыйныя праекты пана Лінкоўскага, грошай год ад году маёнтак даваў усё меней, і ўсё цяжэй было ствараць уяўнасць «поўнай чашы».

А яшчэ ў Соф'і былі кнігі, і ў іх яна зануралася ў кожную вольную хвіліну.

Таму, не спадзеючыся на дачку, пан Лінкоўскі планаваў завабіць кагосьці з чыноўнікаў, забіваючы, так бы мовіць, дваіх зайцоў адным стрэлам. Прыстроіць недарэку Сафі і займець уплывовага (і пажадана багатага) сваяка — вось пра што найболей думаў гаспадар Лінкоўшчыны.

Думаў ён яшчэ, хай і трохі меней, і пра Свольну. Ах, Свольна, замак на выспе, што чарнеў на даляглядзе, замак, авеяны бог ведае якімі вусцішнымі паказкамі... Замак, ясная рэч, Лінкоўскім не належаў ніколі — там сядзелі Рымтаўты-Рынтавічы. Аднак апошні гаспадар, той яшчэ д'ябал, сабе на ўме, памёр рыхтык перад трэцім падзелам Рэчы Паспалітай. Быў нібыта нейкі спадчыннік, але хто ды дзе — ніхто з ваколіцы не ведаў і ў вочы яго не бачыў. Аканом Саўка, сухі каржакаваты дзед, узростам ледзь не роўны замку і болей падобны да сухога бярвяна, чым да чалавека, на ўсе пытанні толькі варочаў вачыма і ўпарта рабіў выгляд, што недачуў.

Пан Лінкоўскі, калі што і чытаў, апроч дакументаў на зямлю ды распісак на па-

зыкі, дык генеалагічныя архівы. І высветліў, што Лінкоўскія з Рымтаўтамі — сваякі. Далёкія, ясна, ды і па кудзелі — лічы, стрыечнай прабабкі суседкі швагры, сёмая вада на кісялі. Але тое, як ні круці, быў прэцэдэнт, літара закону, за якую можна было зачапіцца.

Замак слаўнаму роду Лінкоўскіх адпавядаў бы куды болей, чым старая сядзіба.

Ды пакуль што чапляцца атрымлівалася блага. Нашчадак Рымтаўтаў які б ні быў, але існаваў, паміраць не збіраўся і нават кіраваў сваёй маёмасцю з-за мяжы. А таму мала каштавалі ўсе бюракратычныя зачэпкі, на конт якіх Лінкоўскі нават раіўся з сімі-тымі важнымі людзьмі, што гасцявалі ў яго час ад часу.

Замак быў марай, мрояй, фантазіяй. А вось галеча падавалася нечым рэчывым, пераследала штодня і паўсюдна. І Лінкоўскі, як чалавек не без розуму, вырашыў мроі часова пакінуць і заняцца больш надзённымі справамі.

Тым болей што зіма выдалася надзвычай марознай і доўга не адыходзіла, быццам учапілася ў зямлю халоднымі пальцамі. Палі прамерзлі, і глеба ляжала цвёрдымі камякамі. Дні цягнуліся змрочныя і кароткія, у доме Лінкоўскіх на павучыных лапах поўзалі скразнякі, і чорнае вецце лістоўніц цягнулася да вокнаў вусцішна і пагрозліва.

А на даляглядзе — нават у непагадзь можна было ўявіць — вымалёўваліся вежы замка на азёрнай выспе, і ацяжэлыя хмары амаль краналіся дахоўкі брухам.

Соф'я, хутаючыся ў пуховую хустку, у такія дні звычайна чытала ў сваім светлым пакоі, што глядзеў на дарогу. Мадам Рано, яе мажняя гувернантка, сядзела ў фатэлі ля дзвярэй і вязала бясконцыя шалікі і панчохі, ледзь пазвоньваючы пруткамі. Змрочная, з трохі вырачанымі вачыма, з глыбокімі незадаволенымі складкамі каля рота і фігурай бачуркі, мадам Рано маўклівым ценем крочыла за сваёй выхаванкай. Павявала ад гувернанткі сумессю расолу і жудасці, і ў самой паставе было нешта надзвычай ваяўнічае. Адзін з суседскіх сабакаў, які надумаў кідацца на Соф'ю і мадам Рано падчас іхняй прагулкі, адчуў

гувернантчыну ваяўнічасць на сабе. Мадам Рано, не змяніўшы выразу твару, так прыклала сабаку кулаком па галаве, што той, скуголячы, збег прэч. Сабакі з тае пары абыходзілі мадам Рано дзясятай дарогай.

Думаецца, калі б у мадам Рано былі густыя вусы, яна магла б зрабіць неблагую кар'еру ў войску. Дый на гасцей пана Лінкоўскага, калі тыя задужа шумелі або паводзілі сябе няварта, з'яўленне змрочнай гувернанткі мела самы дабрачынны эфект. Мадам Рано была сапраўдным бастыёнам прыстойнасці і дабрачыннасці, які ніхто не рызыкаваў штурмаваць.

Праўда, нягледзячы на ўсе даброты мадам Рано, весці з ёй гутарку было немагчыма. Сапраўднае выпрабаванне для маладой рамантычнай мамзэлі. Можа, таму Соф'я з маленства прывучылася гутарыць сама з сабою (вядома, у галаве) ды з кнігай.

Цяпер гэта быў «Замак Отранта», захапляльная навела англійскага пісьменніка. Загадкавы замак з таямнічым праклёнам быў ва ўяўленні Соф'і падобным да замка на азёрнай выспе, пра які мроіў ейны бацька. А каханні, змовы і здрады былі нечым дзіўным, нязвыклым, але, несумненна, прыцягальным. Так што Соф'я перачытвала навелу ці не ў трэці раз, уздыхаючы над ёй і раз-пораз задуменна паглядаючы ў вакно. Мадам Рано не была супраць: сама яна ў кнігах, што абавязкова праглядала перад тым, як даваць выхаванцы, шукала блюзнерства. Калі гэтага не было — а ў фінале «Замка...» злачынца каяўся і ішоў замольваць грахі ў манастыр, — мадам, не вагаючыся, перадавала чытво Соф'і.

Зрэшты, новых кніг заўжды было мала: пан Лінкоўскі не дужа любіў выдаткоўваць грошы на чытанне і да захапленняў дачкі ставіўся скептычна. Добра, калі паненка можа забавіць гасцей іграю на клавесіне. Няблага, калі будзе ўмець танчыць ці падтрымаць гутарку па-французску. Але куды болей — нашто? Сам Лінкоўскі са сваёй навукі вынес адзін выраз на лаціне — «in multa sapientia multus sit maeror»¹ — і на тым выбудаваў усю сваю філасофію.

¹ Веды памнажаюць скруху (лац.).

АНДРЭЙ ДАРОЖКІН

Што месціць куфар сэрца?

Вершы

Дарожкін Андрэй нарадзіўся 2 ліпеня 1991 года ў вёсцы Гарбавічы Чавускага раёна Магілёўскай вобласці. Скончыў факультэт культуралогіі і сацыяльна-культурнай дзейнасці Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў, працягваў навучанне ў магістратуры і аспірантуры. Піша вершы і прозу. Друкаваўся ў раённых газетах «Іскра» і «Зара над Друццю», а таксама ў «Настаўніцкай газеце» і штотыднёвіку «Літаратура і мастацтва», часопісах «Полымя», «Нёман» і «Маладосць». Лаўрэат шэрагу рэспубліканскіх і міжнародных літаратурных конкурсаў. Жыве ў Гродне, працуе бібліятэкарам.

.....

Балотная схованка

Ліхаманіць... Ох як ліхаманіць!
Працінае, ламае, трасе...
Сухажыллі замяніць дарма ніць,
што заінее ў буйнай расе.

Павуціннем... Як ёсць, павуціннем
я жыцця ўпрыгожваў куткі!
Куфар сэрца з іржы рабаціннем
аднясу да балот напраткі.

Там — па купінах «п'янай» хадою,
каб падалей ад прагных вачэй!
Абгарну яго чорнай вадою,
бо так трэба... Так будзе лягчэй.

Дарэмнае падарожжа

Папрашу я аблокі лагодныя:
«Хай пракоцяць па свеце мяне!»
Як на яве — прасторы ўсё родныя,
а заморскія далі — то ў сне.

Пралячу па-над рэчкай і возерам,
ахінаючы сцежкі, лясы...
Абніму поле ветлівым позіркам...
Вецер гладзіць мае валасы.

Як спаткаю крыніцу таемную,
прыпынюся, каб смагу сталіць...
Падарожжа, напэўна, дарэмнае:
«Мне б дахаты: мне там не баліць».

НАТАЛЛЯ ГОЛУБЕВА

Спазнаць свой шлях

Вершы

Голубева Наталля нарадзілася 23 лістапада 2007 года ў Гомелі. Вучаніца 11 класа СШ № 13 г. Гомеля імя П. Х. Басянкова. Скончыла музычную школу па класе харэаграфіі. Спявае ў фальклорным ансамблі народнай песні, займаецца ў Студыі журналістыкі Гомельскага абласнога палаца творчасці дзяцей і моладзі, наведвае Школу маладога журналіста і падрыхтоўчыя курсы на базе факультэта журналістыкі БДУ. Літаратурны дэбют у «Маладосці».

Гэтым вечарам познім
зноўку гаснуць агні,
гэтым вечарам познім
вечер дзьме з цішыні.

Гэтым вечарам познім
я не бачу зімы,
гэтым вечарам познім
зноў спаткаемся мы.

Гэтым вечарам познім
знічка — быццам ліля, —
гэтым вечарам познім
мне душу ты сагрэеш.

Гэтым вечарам познім
лёгка будзе ў грудзях,
гэтым вечарам познім
свой пазнаеш ты шлях.

Заход сонца

Ён нам свеціць пяшчотна ў вочы
гэты цёплы прадвеснік ночы.

Ён такі, як абдымкі родных,
як слязінкі дзяцей, вільготны.

Ды не кліч ты яго бясконца —
ёсць усход і заход ёсць у сонца.

АЛЕСЬ КАЖАДУБ

Бочка

Апавяданне

Кажадуб Аляксандр (Аляксандр) нарадзіўся 27 верасня 1952 года ў Ганцавічах. Скончыў філалагічны факультэт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, Вышэйшыя літаратурныя курсы ў Маскве. Аўтар кніг прозы «Гарадок», «Размова», «Лесавік», «Дарога на замчышча», «Святы калодзеж», «Полет в прошлое», «Русь и Литва» і іншых. З 1990 года жыве ў Маскве.

.....

1

Маёй любімай краінай Грузія зрабілася ў дзяцінстве. Дакладней, у юнацтве. Я вучыўся ў дзявятым класе школы нумар чатыры Наваградка. Менавіта ў гэтым годзе адзначалася дзевяцьсот пяцьдзясят гадоў з дня заснавання горада, між іншым, першай сталіцы Вялікага Княства Літоўскага. Мне заўсёды падабалася гісторыя, і не навука «гісторыя», а гістарычныя раманы, якія я чытаў захапляючыся. Дзевяцьсот пяцьдзясят гадоў за плячыма нашага маленькага гарадка шмат да чаго абавязвалі. Па-першае, ты як з роўнымі мог гаварыць з ураджэнцамі Кіева, Варшавы, Вільнюса і нават Масквы. Пра тое, што Наваградак старэйшы за сталіцу нашай вялікай радзімы, тады я неяк не задумваўся. Але мы гаворым не пра Наваградак — пра Грузію.

Мой бацька працаваў выкладчыкам бухгалтарскага ўліку ў гандлёва-эканамічным тэхнікуме, і мае аднакласнікі-другагоднікі, а такіх было тры — Зуйко, Палкін і Барсук, востра мне зайздросцілі.

— Ты можаш прыходзіць у тэхнікум? — спытаўся Зуйко.

— Канешне, — сказаў я.

— І ў інтэрнат тэхнікума?

— Мусіць, — паціснуў я плячыма.

— Там жа дзевяць больш, чым у нашай школе, — паглядзеў на сяброў Зуйко. — І ўсе з нагамі!

Тыя зарагаталі. Я таксама засмяяўся, але, хутчэй, за кампанію. Ногі былі ва ўсіх, нават у мяне.

— Яму яшчэ рана, — сказаў басам Палкін.

Ён быў здаровы хлопец, мог гуляць цэнтравым у баскетбольнай камандзе. Аднак Мікола Палкін больш, чым баскетбол, любіў барматуху і, відаць, дзявочыя ногі.

— І грудзі, — дадаў Саня Барсук.

ЛЮСТЭРКА ЛЁСУ

ЛЮДМІЛА РУБЛЕЎСКАЯ

«Воз дзясятка
назбіраў гною
для рассады»

Штрыхі да партрэта
Анатolia Дзеркача

На старым фота — лысы чалавек у касцюме пры гальштуку, з пухлаватым тварам. Рысы мяккія, нават трошкі мройныя, але позірк цёмных вачэй пранізлівы, пільны. На зваротным баку — штамп мінскага фотаатэлье «Рафаэль» і пазнакі няроўным старэчым почыркам: «1935 г. От дочери А. Г. Зимионка Футтнер Тамары Анатолевны».

Лёс пакалення, да якога належыць чалавек на фота, страшны: рэвалюцыя, рэпрэсіі, вайна... А чалавек з такімі разумнымі, тужлівымі вачыма не мог не апынуцца ў віры падзей...

Давайце параўнаем дзве цытаты... Вось першая:

У Міколы буракі —
Без папа і цуда —
Не узняць у дзве рукі:
Важаць па поўпуда!

Вось другая:

Догорают последние свечи.
Замирают прощальные зовы.
И грядущих величий предтечи
Для кладбищенских склепов готовы.

Якімі вы ўяўляеце аўтараў гэтых строф? Ці шмат у іх агульнага?

А ці можаце ўявіць, што і першы, і другі верш напісаў адзін чалавек?

Анатоль Зіміёнка

А між тым гэта так... Аўтар абодвух вершаў — Анатоль Зіміёнка, вядомы як беларускі паэт Анатоль Дзярках. Імя практычна забытае... А між тым асоба надзвычай цікавая! Давайце адновім факты яго жыцця з дапамогай дакументаў Беларускага дзяржаўнага архіва-музея літаратуры і мастацтва.

Пачнём цытатай з метрыкі: «...тысяча восемьсот восемьдесят седьмого года апреля шестого родился, а двадцать шестого крещён Анатолий; его родители: штатный сельский фельдшер Еремичского пункта, Новогрудского уезда, Минской губернии Григорий Игнатьев Зимионко, православного вероисповедания и законная его жена Каролина-Мария Карлова, римско-католического исповедания...»

Заўважце адразу незвычайнасць: бацька — праваслаўны, маці — каталічка. Грыгорый і Марыя мусілі моцна кахаць адно аднаго, калі прыналежнасць да розных канфесій ім не перашкодзіла...

МІКОЛА ТРУС

Бачыць мора
ў кроплі вады

Алесь Пальчэўскі

Гэты творца не быў мастаком-марыністам, заўзятым падарожнікам на прастогах акіянаў. Між тым сваю кнігу Выбранага, г. зн. асноўнага за дзесяцігоддзі працы, назваў «Мора на камені» (1966). Такі ўжо характар яго рамантычнай відушчасці — бачыць маштабнае ў дробным, адчуваць стыхію і моц жыцця на, здавалася б, бяздушна-глухім грунце.

Праўда, павандраваць яму давялося. Спачатку ў абстаноўцы драматычных абставін, потым з місіяй умацоўваць сяброўства паміж народамі. Не за блізкі свет былі шматлікія паездкі і сустрэчы 1960—1970-х гадоў са сваёй асноўнай аўдыторыяй — беларускімі школьнікамі.

Алесь Пальчэўскі (1905—1979), сялянскі хлопец з вёскі Прусінава Уздзенскага раёна, напоўніцу скарыстаўся магчымасцямі, якія дала новая ўлада: атрымаў вышэйшую адукацыю, стаў вядомым пісьменнікам. Яго творы для дзяцей і падлеткаў актыўна выдаваліся не толькі ў рэспубліцы, але і ва ўсім Савецкім Саюзе.

Пакручасты лёс, адметную творчую майстэрню прызнанага майстра прэса наглядна ілюструюць дакументы, што захоўваюцца ў Беларускай дзяржаўнай архіве-музеі літаратуры і мастацтва, Цэнтральнай навуковай бібліятэцы імя Якуба Коласа НАН Беларусі.

Цікавы блок персанальнага фонду № 20 у акадэмічнай кніжніцы звязаны з

Алесь Пальчэўскі — навучэнец рабфака БДУ. 1926—1928 гг.

рукапісамі А. Пальчэўскага — тэкстамі выступленняў па пытаннях развіцця дзіцячай літаратуры на форумах Саюза пісьменнікаў, перадачах Беларускага радыё і тэлебачання. Да гэтай тэмы прымыкаюць рэцэнзіі на вучэбныя дапаможнікі, мастацкія творы, прызначаныя для юнацкай аўдыторыі.

Падчас вучобы на рабочым факультэце БДУ, сярэднеспецыяльнай адукацыйнай установе, што існавала ў Мінску ў 1921—1939 гадах, А. Пальчэўскі далучыўся да выпуску насценнай газеты «Голас рабфакаўца». Атрыманы вопыт замацавала ўніверсітэцкая «Кузня асветы».

Відаць, з тае пары і з'явілася цяга да рэдактарскай працы. Выпускнік літаратурна-лінгвістычнага аддзялення педфака БДУ 1931 года не пайшоў настаўніцкім шляхам, пра што першапачаткова марыў, а прыняў прапанову ад часопіса «Іскры Ільіча»: спачатку пасаду літаратурнага работніка, а потым адказнага сакратара выдання. Завершыцца працоўны стаж школьнага пісьменніка ў часопісе «Вясёлка».

Асобнай адзінкай у фондзе № 20 ЦНБ НАН Беларусі з'яўляецца часопіс «Малодосць» (1959, № 1) з мініяцюрамі (тады назва гэтага жанру пісалася мініятуры) А. Пальчэўскага «Прасека», «Буслы», «Дуб і сасна», ілюстрацыямі да іх

Ф. Бараноўскага. Вымушана згаладалы за многія гады па друкаваным слове, пісьменнік захаваў асобнік выдання, пэўна, як вехавы эпізод у сваёй творчай біяграфіі, калі ўсё павярнулася да лепшага.

Два крылы лёсу

Згаданая вышэй кніга «Мора на камені» (1966) мае прысвячэнне: «Тамары Рыгораўне Цулуکیدзе — спадарожніцы жыццёвых сцяжынак». У 1980 годзе ўдава Алеся Пальчэўскага перадала частку яго прыватнага архіва ў фонд старадрукаваных выданняў і рукапісаў ЦНБ НАН Беларусі.

На некаторых матэрыялах (лістах, рукапісах твораў) яе запісы, якія дапамагаюць ідэнтыфікаваць асоб, удакладніць час і абставіны напісання таго ці іншага тэксту. Часам сустракаюцца нататкі з уласнай характарыстыкай, эмацыйнай ацэнкай.

Творчасць самой Тамары Цулуکیدзе можа служыць прыкладам не толькі асобнай інтэграванасці ў культурныя традыцыі Беларусі, але і апрабаванні новых форм іх папулярнага ўнутры і за межамі Сінявокай. Інавацыі пісьменніцы не толькі не страцілі сваёй актуальнасці ў наш час, а маюць, на наш погляд, вялікі выхаваўчы і краязнаўчы патэнцыял. Гэта наглядна дэманструюць пазнавальныя нарысы «Блакітная паходня» (рус. «Голубой факел»), выдадзеныя асобнай кнігай з ілюстрацыямі Пятра Драчова (Мінск: Народная асвета, 1970; 2-е выд.).

Думаецца, аб'ектывізацыі погляду, выпрацоўцы механізмаў удзеяння на дзіцячую і падлеткавую чытацкую аўдыторыю пры фарміраванні ракурсаў погляду на культуру Беларусі не ў апошнюю чаргу паспрыялі нацыянальнасць і прафесійны вопыт аўтара — вядомай грузінскай актрысы, стваральніцы лялечных тэатраў у розных рэгіёнах Савецкага Саюза.

У выданні ў займальнай форме раскажэцца пра радовішчы карысных выкапняў, прадукцыю беларускіх заводаў і фабрык, шлях лёну ад поля да крамных паліц і многае іншае. Майстэрства апеяваць да

Рэдакцыя насяценнай газеты «Голас рабфакаўца». 1928 г.

аб'ёмістых звестак з розных сфер дзейнасці арганічна суседнічае побач з уменнем рэалізацыі некаторых тэкставых стратэгий на мікраўзроўні. Напрыклад, у гаворку пра пошту, шматлікія адрасы Савецкага Саюза нязмушана ўключана назва вёскі Прусінава — радзімы Алеся Пальчэўскага.

Абставінам знаёмства з беларускім пісьменнікам, эпізодам сумеснага жыцця прысвечаны мемуарныя запісы Тамары Цулуکیدзе «Памяць» («Маладосць», 1985, № 1; «Нёман», 1987, № 9).

Клуб — гурток — музей

У другой палове 1950-х гадоў Алесь Пальчэўскі не толькі напоўніцу вярнуўся ў літаратурны працэс, але і займеў рэнамэ старэйшага беларускага пісьменніка, сведкі і ўдзельніка мастацкага жыцця даваенных дзесяцігоддзяў.

З просьбамі напісаць успаміны, даслаць кнігі і фотаздымкі, дапамагчы пры стварэнні літаратурных музеяў да А. Пальчэўскага звярталіся адукацыйныя і культурна-асветніцкія ўстановы Мінска, гарадоў і вёсак Беларусі, усяго Савецкага Саюза. Для некаторых паважаны аўтар на многія гады стаў незаменным дарадчыкам. Клуб аматараў кнігі Высакагорскай сярэдняй школы Бярэзінскага раёна, напрыклад, у 1975—1979 гады рэгулярна дасылаў пісьменніку справаздачы аб сваёй дзейнасці¹.

¹ ЦНБ НАН Беларусі. — Ф. 20. Воп. 1. Адз. зах. 141. Арк. 1—25.